

CYNGOR SIR YNYS MÔN	
PWYLLGOR:	Pwyllgor Safonau
DYDDIAD:	17 Medi 2019
TEITL YR ADRODDIAD:	Adolygiad o Gofrestrau Diddordeb aelodau etholedig a chyfetholedig CSYM
PWRPAS YR ADRODDIAD:	Cynghori aelodau'r Pwyllgor Safonau ar y canfyddiadau a chytuno i rannu'r nodyn cynghori gydag aelodau etholedig a chyfetholedig
ADRODDIAD GAN:	Mared Wyn Yaxley Cyfreithiwr – Llywodraethiant Corfforaethol mwycs@ynysmon.gov.uk
SWYDDOG CYSWLLT:	Lynn Ball Pennaeth Swyddogaeth (Busnes y Cyngor) / Swyddog Monitro lbxcs@ynysmon.gov.uk 01248 752586

A ADOLYGIAD O GOFRESTRAU'R AELODAU ETHOLEDIG

1. Cefndir

- 1.1 Yn ei gyfarfod ar 13 Mawrth 2019, penderfynodd y Pwyllgor Safonau gynnal adolygiad o'r tair cofrestr o ddiddordebau aelodau etholedig ac aelodau cyfetholedig CSYM.
- 1.2 Cafodd yr adolygiad ar gyfer aelodau etholedig a chyfetholedig y Cyngor (ac eithrio aelodau cyfetholedig y Pwyllgor Safonau – gweler Adran B yr adroddiad hwn) ei gynnal ym mis Mehefin/Gorffennaf 2019.
- 1.3 Penderfynwyd hefyd yn y cyfarfod ar 13 Mawrth 2019 y byddai llythyr cyffredinol yn cael ei anfon at holl yr holl aelodau yn cadarnhau canlyniad yr adolygiad a hynny'n dilyn trafodaeth anffurfiol gan y Pwyllgor Safonau ar ganfyddiadau pob aelod. Penderfynwyd hefyd y byddai Cadeirydd y Pwyllgor Safonau'n mynychu'r cyfarfod nesaf o'r Arweinyddion Grwpiau yn dilyn yr adolygiad er mwyn trafod y canfyddiadau.
- 1.4 Mynychodd Cadeirydd y Pwyllgor Safonau'r cyfarfod o'r Arweinyddion Grwpiau ar 21 Mawrth 2019 er mwyn sôn wrth yr Arweinyddion Grwpiau am fwradau a chynigion y Pwyllgor Safonau mewn perthynas â'r adolygiad o'r cofrestrau. Yn ogystal, fe fynychodd Cadeirydd y Pwyllgor Safonau y cyfarfod o'r Arweinyddion Grwpiau ar 5 Medi pryd trafodwyd materion a oedd yn codi o'r adolygiad o'r cofrestrau.

- 1.5 Cynhaliwyd cyfarfod anffurfiol o aelodau annibynnol y Pwyllgor Safonau (a gynhaliodd yr adolygiadau) ar 19 Gorffennaf 2019.
- 1.6 Mae llythyr cynghori cyffredinol wedi cael ei ddrafftio yn seiliedig ar y trafodaethau yn y cyfarfod ar 19 Gorffennaf ac mae ynghlwm yn **Atodiad 1**.

2. Canfyddiadau Cyffredinol

2.1 Credir bod yr adolygiad wedi bod yn ymarfer buddiol. Yn gyffredinol, roedd y Pwyllgor Safonau'n blês gyda'r canfyddiadau oherwydd nodwyd nifer o arferion da. Nodwyd rhai meysydd a oedd yn peri pryder hefyd ac fel yr eglurwyd yn yr e-bost i aelodau (**Atodiad 1**), mae angen rhoi sylw i'r rhain. Nododd Cadeirydd y Pwyllgor Safonau, er bod lle i wella o hyd, mae'r safonau'n well unwaith eto na rhai'r flwyddyn flaenorol a bod hynny'n galonogol.

2.2 O ganlyniad i'r adolygiad ac fel y nodir yn **Atodiad 1**, bydd angen codi rhai materion gyda swyddogion y Cyngor, sef:

2.2.1 Adain TGCh / Pennaeth y Gwasanaethau Democraidd:

Nid yw'r cyfan o'r Adroddiadau Blynyddol ar gael ar y wefan. Os yw Cynghorwyr wedi cwblhau Adroddiadau Blynyddol, dylid eu cyhoeddi.

2.2.2 Adain TGCh / Rheolwr Datblygu Adnoddau Dynol:

Mae Cynghorwyr yn gorfod diweddarau eu cofnodiadau hyfforddiant eu hunain. A fyddai modd darparu hyfforddiant pellach i aelodau ynghylch sut i wneud hyn?

2.2.3 Adain TGCh:

Ar hyn o bryd, nid yw'n bosibl i aelodau cyfetholedig gofnodi eu hyfforddiant ar-lein. Er mwyn sicrhau tryloywder, a fyddai modd trefnu hyn?

2.2.4 Adain TGCh:

A oes modd cynnwys dolen i'r Caniatadau Arbennig a roddwyd i aelodau o dudalen bywgraffiad/adroddiad blynyddol pob aelod?

B ADOLYGIAD O GOFRESTRU DIDDORDEB AELODAU'R PWYLLGOR SAFONAU

3. Cefndir

3.1 Fel ymarfer ar wahân, penderfynwyd y byddai aelodau'r Cynghorau Tref a Chymuned ar y Pwyllgor Safonau'n cynnal adolygiad o ddiddordebau aelodau annibynnol y Pwyllgor Safonau.

3.2 Cynhaliwyd yr adolygiad hwn ar 28 Mehefin 2019.

3.3 Anfonwyd llythyrau cynghori at y 5 aelod annibynnol o'r Pwyllgor Safonau ar 19 Gorffennaf 2018.

4. Canfyddiadau Cyffredinol (Aelodau Cyfetholedig yn gyffredinol)

4.1 Mae'r canfyddiadau cyffredinol a wnaed, sy'n cyfeirio at gyfyngiadau systemau yn hytrach na bod yn adlewyrchiad ar weithredoedd yr aelodau annibynnol, yn cynnwys:

4.1.1 Nid oes unrhyw wybodaeth ynghylch hyfforddiant i aelodau annibynnol ar gael ar-lein. Ym marn yr adolygwyr, dylid cyhoeddi'r manylion hyn. Hyd yn oed os na fydd modd mewnbynnu'r manylion ar feddalwedd y wefan, cynigiwyd y dylid cyhoeddi dogfen pdf ar gyfer pob aelod ar eu tudalen bywgraffiad (pob aelod unigol i gadw rhestr) a rhestru ar hon yr holl hyfforddiant a fynychwyd.

4.1.2 Gwyddys fod un aelod wedi datgan diddordeb mewn cyfarfod ac mae'r Cofnodion y cyfarfod hwnnw'n cadarnhau y gwnaed y datganiad. Fodd bynnag, nid yw manylion am y datganiad yn ymddangos ar ôl gwneud chwiliad o'r holl ddatganiadau a wnaed yn ystod y cyfnod hwnnw ar y wefan; a hynny fe dybir oherwydd nad yw'r wefan ond yn caniatáu datganiadau gan aelodau etholedig (h.y. mae'r gwymplen yn cynnwys enwau'r aelodau etholedig yn unig ac nid yr aelodau cyfetholedig). Roedd yr adolygwyr yn teimlo ei bod yn hanfodol bod hyn yn cael ei gyhoeddi ar y wefan oherwydd mae'r wybodaeth a rennir gydag aelodau'r cyhoedd yn anghyson.

4.1.3 Ar sail y canlyniad a nodir yn 3.4.2 uchod, roedd yn anodd i'r adolygwyr fod yn siŵr a oedd y wybodaeth a oedd wedi'i chynnwys ar y wefan ynghylch "datganiadau mewn cyfarfodydd" a "rhoddion a lletygarwch" yn gywir oherwydd nad oedd unrhyw wybodaeth wedi'i chynnwys. A fedr yr adolygwyr dybio bod hyn oherwydd nad oedd unrhyw ddatganiadau wedi cael eu gwneud gan yr aelodau annibynnol mewn cyfarfodydd a/neu bod ddim rhoddion neu lletygarwch wedi'u derbyn? Ynteu a oedd hyn oherwydd nad yw'r rhain yn cael eu cyhoeddi ar y wefan (oherwydd nad yw enwau'r aelodau annibynnol wedi'i eu cynnwys ar y gwymplen)?

4.2 Gofynnir i'r Pwyllgor Safonau a yw'n dymuno i faterion 4.1.1 – 4.1.3 gael eu codi gyda'r adain TG.

5 ARGYMHELLIAD

5.1 Gofynnir i'r Pwyllgor Safonau

- (a) Nodi cynnwys yr adroddiad hwn;
- (b) Cymeradwyo cynnwys **Atodiad 1** a chadarnhau ei fod yn cytuno i'r llythyr gael ei rannu gydag aelodau cyfetholedig ac aelodau etholedig;
- (c) Cadarnhau ei fod yn cytuno i ddilyn y camau gweithredu a nodir mewn perthynas â'r eitemau sydd wedi eu rhestru ym mharagraff 2.2 yr adroddiad hwn; a
- (d) Penderfynu a ydyw am gysylltu gyda'r adain TG mewn perthynas â'r eitemau sydd wedi eu nodi ym mharagraff 4.1 yr adroddiad hwn neu pa gamau eraill (os o gwbl) y mae'n dymuno eu cymryd.

Annwyl Aelod,

Fel y gwyddoch, fel rhan o'i raglen waith flynyddol, cynhaliodd y Pwyllgor Safonau adolygiad o'r tair Cofrestr mewn perthynas â datganiadau o ddiddordebau gan Aelodau. Mae'r Pwyllgor Safonau'n credu mai ei rôl yw cynorthwyo Aelodau i gydymffurfio â'u dyletswyddau ac mae'n bleser gennyf ddweud bod yr adolygiad diweddaraf hwn yn galonogol ac yn sicr yn welliant o gymharu â'r blynyddoedd blaenorol ond bod lle i wella ymhellach yn achos rhai Aelodau.

Diolch am eich cefnogaeth a'ch cymorth gyda'r adolygiad. Roedd yr wybodaeth a adolygwyd yn cynnwys: -

- Y Gofrestr Sefydlog
- Datganiadau o ddiddordeb a wnaed mewn cyfarfodydd
- Cofrestr Rhoddion a Lletygarwch
- Adroddiadau Blynyddol yr Aelodau
- Rhaglenni a Chofnodion Cyfarfodydd
- Hyfforddiant a gynigir gan y Cyngor a Chofnod Hyfforddi pob aelod
- Adolygiadau Datblygiad Personol (dim manylion – dim ond fod hyn wedi'i gynnig)
- Bywgraffiadau fel y maent yn ymddangos ar wefan y Cyngor
- Rhestr Cyrff Allanol

Yn dilyn Adolygiad eleni, mae'r Pwyllgor yn gofyn i chi roi sylw dyladwy i'w gasgliadau cyffredinol / argymhellion fel a ganlyn: -

Y Gofrestr Sefydlog

Cafwyd enghreifftiau yn ddiweddar o gwynion yn cael eu cyflwyno i Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru (OGCC) oherwydd nad oes digon o wybodaeth yn cael ei chynnwys ar Gofrestr Sefydlog rhai unigolion. O'r herwydd, anogir Aelodau i gymryd y materion isod yn benodol i ystyriaeth:

1. Sicrhau bod cyfeiriadau a daliadau tir wedi'u disgrifio'n glir ac yn gyflawn. Yn ychwanegol at hyn, os nad oes gan Aelod ddiddordeb mewn unrhyw dir, dylent nodi 'Dim' neu 'Dim Diddordebau' ar y gofrestr.
2. Mae hefyd yn bwysig bod Aelodau'n datgelu eu haelodaeth o gyrff cyhoeddus, elusennau a chymdeithasau cyhoeddus eraill. Dylai aelodau nodi enw a chyfeiriad llawn y sefydliadau / elusennau y maent yn aelodau ohonynt. Dylai'r Aelodau hefyd adolygu eu Cofrestrau i sicio eu bod wedi cynnwys manylion am eu statws yn y sefydliadau hynny.
3. Ble mae Aelodau'n datgan eu bod yn llywodraethwyr ysgol, dylid nodi enw'r ysgol ar y Gofrestr ac ym mha gapasiti y maent yn gwasanaethu, h.y. wedi eu penodi gan y Cyngor, rhiant-llywodraethwr ac ati. Y rheswm am hynny yw fod hyn yn effeithio ar hawl Aelodau i siarad/pleidleisio ar rai materion oherwydd efallai y bydd modd/na fydd modd dibynnu ar y caniatâd sydd wedi ei gynnwys yn y Côd Ymddygiad.
4. Ble mae Aelodau wedi eu hethol neu eu cyfethol ar Gyngor Tref/Cymuned arall, dylid cynnwys aelodaeth y Cyngor hwn yn y Gofrestr Sefydlog.

5. Atgoffir Aelodau o'r angen statudol i ddiweddarau'r Gofrestr Sefydlog o fewn 28 diwrnod i unrhyw newid.
6. Atgoffir Aelodau hefyd o'r angen statudol i ddiweddarau'r Gofrestr Sefydlog yn dilyn pob etholiad, hyd yn oed os nad yw'r wybodaeth yn newid.
7. Er nad yw'n ofyniad statudol, anogir Aelodau i adolygu eu Cofrestr Sefydlog yn flynyddol hyd yn oed os nad oes unrhyw newidiadau er mwyn diweddarau'r dyddiad (sy'n ymddangos ar-lein) ac sy'n dangos bod y Gofrestr yn cael ei hadolygu gan yr Aelod.

Datgan diddordebau mewn cyfarfodydd

1. Pan fydd Aelodau'n ticio'r blwch i ddatgan diddordeb, rhaid iddynt hefyd nodi manylion y diddordeb hwnnw. Rhaid i natur y diddordeb ac a yw'r diddordeb hwnnw yn ddiddordeb personol neu'n un sy'n rhagfarnu fod yn amlwg ar y ffurflen.
2. Mae angen mwy o eglurder mewn perthynas â'r wybodaeth a ddarperir gan yr Aelodau ynghylch natur y diddordeb a'r modd y mae'n ymwneud â'r eitem ar yr agenda.
3. Ni ddylai Aelodau ddefnyddio byrfoddau sefydliadau ac ati ar y ffurflenni datgan na chymryd yn ganiataol bod gan y sawl sy'n ei darllen wybodaeth gefndirol am y diddordeb sy'n cael ei datgan.
4. Anogir Aelodau i lenwi'r ffurflenni'n gyflawn gan ateb pob cwestiwn yn y drefn gywir.
5. Os yw Aelodau'n ansicr ynghylch a oes ganddynt ddiddordeb y mae angen ei ddatgan mewn cyfarfodydd, dylent ofyn am gyngor.

Cofrestr Rhoddion a Lletygarwch

1. Un datganiad a nodwyd mewn perthynas â rhoddion a lletygarwch.
2. Gwahoddir Aelodau i ail-ymgyfarwyddo eu hunain â'r [Protocol Rhoddion a Lletygarwch](#) er mwyn sicrhau eu bod yn gwybod pryd i'w datgan.

Adroddiadau Blynyddol

1. Nid yw'r holl Adroddiadau Blynyddol yn ymddangos ar y wefan ac mae'r Pwyllgor Safonau'n gwneud ymholiadau ynghylch hyn.
2. Mae dau o'r 30 Aelodau wedi penderfynu peidio â chyhoeddi Adroddiadau Blynyddol. Er nad oes unrhyw ofyniad statudol ar Aelodau i gynhyrchu Adroddiadau Blynyddol, mae'r Pwyllgor Safonau o'r farn bod hyn yn arfer dda ac anogir Aelodau i ddarparu'r wybodaeth hon.

Hyfforddiant

1. Wrth gynnal yr adolygiad hwn, rhoes y Pwyllgor Safonau ystyriaeth i'r cofnod hyfforddiant sydd ar gael ar-lein (mae pob Aelod yn bersonol gyfrifol am eu diweddarau) a rhestr o bresenoldeb aelodau mewn digwyddiadau hyfforddiant a drefnwyd gan yr Adain Adnoddau Dynol. Mae'r Pwyllgor Safonau'n pryderu fod Aelodau yn gwneud cam â nhw eu hunain oherwydd ymddengys eu bod yn cofnodi llai o sesiynau hyfforddiant ar-lein nag y maent wedi eu mynychu mewn gwirionedd.
2. Ar y llaw arall, ystyriwyd bod nifer y digwyddiadau hyfforddiant a fynychwyd gan rai Aelodau'n isel (fel yr oedd eu presenoldeb mewn cyfarfodydd). Codwyd y mater hwn gyda'r Arweinyddion Grwpiau. Anogir Aelodau i fynychu hyfforddiant a chyfarfodydd yn unol â'r ceisiadau y maent yn eu derbyn.
3. Anogir Aelodau i gwblhau eu cofnod hyfforddiant ar-lein ar ôl bob digwyddiad hyfforddiant. Mae hyfforddiant yn cynnwys digwyddiadau yn y dosbarth, e-ddysgu a sesiynau briffio.
4. Mae'r Pwyllgor Safonau'n ceisio trefnu hyfforddiant pellach i Aelodau ynghylch sut i ddiweddarau eu cofnodiadau hyfforddiant.
5. Mae ymholiadau'n mynd rhagddynt hefyd ynghylch cofnodi hyfforddiant aelodau cyfetholedig oherwydd nid yw hyn yn bosibl ar hyn o bryd. Ym marn y Pwyllgor Safonau, mae hyn yn wendid yn y system y dylid ei gywiro cyn gynted ag sy'n bosibl er mwyn darparu sicrwydd a thryloywder.

Adolygiadau Datblygiad Personol

1. Nid yw ADP yn orfodol ac maent y tu allan i sgôp uniongyrchol y pwyllgor Safonau. Fodd bynnag, mae Arweinyddion Grwpiau wedi cael eu hannog i gynnig yr opsiwn o ADP i Aelodau ac anogir Aelodau i fynychu pan gânt wahoddiad.
2. Mae ADP yn declynnau defnyddiol i ddatblygu cynllun anghenion hyfforddiant ar gyfer pob Aelod a bwydo i mewn i'r hyfforddiant a gynigir i Aelodau yn gyffredinol er mwyn sicrhau bod hyfforddiant yn benodol, yn ddefnyddiol, wedi'i dargedau ac yn rhoi gwerth am arian.

Bywgraffiad

Fel y gwyddoch, mae gan bob Aelod adran bywgraffiad ar wefan y Cyngor. Nid yw'r wybodaeth yn y bywgraffiad bob amser yn cyfateb i'r wybodaeth sydd wedi'i chynnwys yn y Gofrestr Sefydlog ar gyfer pob Aelod. Anogir Aelodau i adolygu eu bywgraffiadau a'u croes-gyfeirio gyda'u Cofrestrau Sefydlog a'r gofrestr o gyrff allanol a ddeler gan y Cyngor.

Aelodaeth a Phresenoldeb ar Gyrff Allanol

Gofynnwyd i Arweinyddion grwpiau ailystyried y cyfrifoldeb a roddir ar rai Aelodau unigol mewn perthynas â chyrrff allanol oherwydd mae'r Pwyllgor Safonau yn pryderu fod baich gwaith rhai Aelodau'n anghymesur (hyd yn oed ar ôl diystyru'r cyflogau uwch a delir i rai aelodau). Er mai mater i'r Cyngor yw hwn, mae'r Pwyllgor Safonau o'r farn y dylai'r Cyngor

adolygu ei aelodaeth ar y cyrff allanol y mae ymrwymiad arno i anfon cynrychiolwyr iddynt. Dylai disgwyliadau'r Cyngor o'i Aelodau fod yn realistig.

Aral

Mae nifer o Ganiatadau Arbennig wedi cael eu rhoddi i Aelodau'n ddiweddar. Mae'r Pwyllgor Safonau'n ymholi ynghylch a fyddai modd creu dolen i'r holl Ganiatadau Arbennig, efallai o dudalen bywgraffiad pob Aelod, neu o fewn eu hadroddiadau blynyddol.

Mae'r canfyddiadau hyn yn nodi casgliadau cyffredinol yr adolygiad. Mae rhai Aelodau unigol wedi derbyn negeseuon e-bost personol gan y Pwyllgor Safonau gydag argymhellion ar gyfer adolygu / diweddarau / esbonio peth o'r wybodaeth a gyhoeddwyd. Lle ystyriwyd bod hynny'n angenrheidiol, gofynnwyd i rai Aelodau gyfarfod â mi. Yn y llythyrau, rydym wedi gofyn am ymatebion. Lle na dderbyniwyd ymatebion, cofiwch y byddwn yn codi'r mater gyda'ch Arweinyddion Grwp.

Mae'r Pwyllgor yn gwerthfawrogi eich bod chi i gyd yn brysur iawn ac yn ymwybodol mai dim ond un o nifer o dasgau y mae'n rhaid i chi fynd i'r afael â nhw yw hon. Fodd bynnag, gobeithiwn y bydd yr argymhellion uchod yn cynorthwyo i arbed amser i'r Aelodau oherwydd bydd gwella safon y ffurflenni, gobeithio, yn osgoi beth allai fod yn gwynion di-sail sy'n draul ar amser pawb. Fel y gwelsom, mae diffyg eglurder mewn achosion diweddar wedi arwain at gwynion/heriau oherwydd nad yw'r Ffurflenni Datgan Diddordeb wedi cael ei cwblhau'n gyflawn/yn gywir.

Cofion,

Mike Wilson
Cadeirydd y Pwyllgorau Safonau
Cyngor Sir Ynys Môn